

Dato: 23.11.2007

ENDRINGER I FORSKRIFT TIL ÅNDSVERKLOVEN (LOV 12. MAI 1961 NR. 2 OM OPPHAVSRETT TIL ÅNDSVERK MV.)

1. Innledning

Det foreslås endringer i forskrift til åndsverkloven (lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v.) på bakgrunn av endringer i loven. Gjeldende forskrift til åndsverkloven ble fastsatt 21. desember 2001. Åndsverkloven ble revidert i forbindelse med gjennomføringen av opphavsdirektivet, jf. Ot.prp. nr. 46 (2004 - 2005) samt Innst. O. nr. 103 (2004 - 2005). Lovendringene trådte i kraft 1. juli 2005.

Det foreslås for det første endringer i reglene fastsatt med hjemmel i åndsverkloven § 16 første ledd om eksemplarframstilling i arkiv, bibliotek og museer m.v. Det foreslås også forskrift med hjemmel i den nye § 16 andre ledd om tilgjengeliggjøring av verk i samlingene til arkiv, bibliotek og museer.

Videre foreslås endringer i regler fastsatt med hjemmel i åndsverkloven § 17a (tidligere § 17 tredje ledd) om tvangslisens for framstilling og bruk av opptak for funksjonshemmede (lydbokbestemmelsen).

Det foreslås også bestemmelser om nemnd for behandling av tvister om bruk av åndsverk når tekniske beskyttelsessystemer er benyttet, jf. åndsverkloven § 53b andre ledd.

I tillegg til endringene som følger av lovrevisjonen i 2005, foreslås det også endringer i reglene fastsatt med hjemmel i åndsverkloven § 53 fjerde ledd om det sakkyndige råd.

Det foreslås videre endringer i reglene om foreldelse av krav på vederlag, for at forskriften skal være i samsvar med åndsverkloven og foreldelsesloven.

Det blir i tillegg foreslått en rekke henvisningsendringer i forskriften på bakgrunn av at nummereringen av paragrafene i åndsverkloven er blitt noe endret.

Utkast til forskrift har vært på bred høring, også til samtlige departementer.

Endringene foreslås satt i kraft 1. januar 2008.

2. Eksemplarframstilling i arkiv, bibliotek og museer m.v.

2.1 Generelt

Åndsverkloven § 16 hjemler fri bruk av åndsverk, dvs. vederlagsfri bruk uten at det er nødvendig at opphavsmannen samtykker. Det følger av Bernkonvensjonen at slike unntak skal være begrenset, og skal ikke skade den normale utnyttelsen av verket eller urimelig tilsidesette opphavsmannens legitime interesser, jf. tretrinnsstesten i artikkel 9.2. Tretrinnsstesten følger også av Tripsavtalen artikkel 13 og opphavsrettsdirektivet artikkel 5.5.

Forskriftens formål er å legge til rette for at ABM-institusjonene (arkiv, bibliotek, museum) kan utføre sine samfunnsoppgaver på en hensiktsmessig og ressursbesparende måte. Samtidig bør rettighetshaverne beholde kontrollen med utnyttning av sine verk og arbeider i de nye "digitale markeder" som fortsatt er under utvikling. Der bibliotekene finner at de har behov som faller utenfor bestemmelsene gitt med hjemmel i § 16 kan disse vurderes innenfor rammen av den nye avtalelisensen for ABM-sektoren, jf. ny § 16a i åndsverkloven.

Under høringen påpekte en rekke høringsinstanser at reglene med fordel kunne forenkles av hensyn til brukerne, som normalt vil være de ansatte i arkiv, bibliotek og museer. Departementet har derfor foretatt en del endringer med det formål å gjøre regelverket lettere tilgjengelig. Bl.a. er forslaget til bestemmelse om at institusjonene omfattet av forskriften skulle påse at anvendelsen av reglene ikke skulle komme nevneverdig i strid med opphavsmannens økonomiske interesser, fjernet. Departementet har på grunnlag av merknader fra høringsinstansene, bl.a. *Kopinor*, kommet til at en slik regel ikke er nødvendig å ta direkte inn i forskriften.

2.2 Hvilke virksomheter som omfattes av forskriften

Åndsverkloven § 16 er utvidet fra å omfatte arkiv, bibliotek og museer til også å inkludere undervisnings- og forskningsinstitusjoner. I følge Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) skal denne utvidelsen tjene visse særlige behov innen eksempelvis språkforskning. I samsvar med forutsetningene for lovendringen foreslås det at Kultur- og kirkedepartementet kan gi særlig tillatelse til eksemplarframstilling der det dokumenteres særlige behov. Bruk av åndsverk i undervisning skal som tidligere være regulert av avtalelisensordningen med hjemmel i åndsverkloven § 13b.

I høringsutkastet ble det foreslått å gjøre forskriften gjeldende for "offentlige og private museum". Museer har tidligere ikke vært omfattet av forskriften, selv om det har vært hjemmel for dette i åndsverkloven § 16, jf. Ot. prp. nr. 15 (1994-95) og NOU 1988: 22.

ABM-utvikling, KS, NRK, Norsk Bibliotekforening, Oslo kommune og Universitetet i Tromsø støtter forslaget om å gjøre forskriften gjeldende for museer.

NORWACO og *BONO* etterlyser en nærmere drøftelse av behovet for å gi museene rett til eksemplarframstilling. *BONO* peker dessuten på at flere av museenes vitenskapelige og faglige bibliotek i dag omfattes av forskriften. Dersom forslaget opprettholdes, mener *BONO* at det vil være "behov for en gjennomgang av begrepsbruken i de påfølgende bestemmelsene med tanke på den eksemplarframstilling som finner sted

ved museumsinstitusjonene”. BONO peker på at enkelte bestemmelser synes bare å være myntet på virksomheten i bibliotekene og arkivene.

Departementet har på bakgrunn av høringen vurdert spørsmålet på nytt og endret forslaget noe i forhold til høringsutkastet vedrørende private museer. Ved vurderingen er det særlig sett hen til det store antall fotografier museene besitter, se ABM-utvikling 2007: ABM-skrift # 36 *Statistikk for bibliotek og museum 2005*. Fotografiene er en del av kulturarven som museene er satt til å bevare og sikre. Museene har i dag store problemer med å ivareta denne oppgaven, og en del materiale er i ferd med å forvitne. Det er praktisk sett svært vanskelig, om ikke umulig, å sikre den store mengden fotografier når rettighetene må klareres. Departementet ser derfor et klart behov for å gjøre forskriften gjeldende for museene, slik at reglene om eksemplarframstilling gjør det mulig for museene å utføre sine konserverings- og sikringsoppgaver.

I høringsutkastet ble det foreslått å gjøre forskriften gjeldende for private museer. Enkelte høringsinstanser stilte seg tvilende til dette. *GramArt* mener det er uklart hvilke virksomheter som omfattes av begrepet ”private museum”, og særlig om store private samlinger av fonogrammer som er åpne for allmennheten vil være omfattet.

Museene er organisert på mange ulike måter. Et stort antall er private. I det alt vesentlige finansieres imidlertid museene helt eller delvis gjennom offentlige tilskudd. *Departementet* foreslår derfor at forskriften gjøres gjeldende for offentlige museer og museer som mottar offentlige tilskudd. Øvrige museer med tilsvarende behov kan søke departementet om godkjenning etter forskriften § 1-1 tredje ledd. Forslaget ivaretar behovet for konservering og sikring uten å skape unødvendige avgrensingsproblemer.

Reglene i forskriften kapittel I vil gjelde for museer så langt de passer.

Gjeldende forskrift omfatter ”bibliotek under universiteter og høyskoler og andre vitenskapelige og faglige bibliotek som drives av det offentlige”. *Handelshøyskolen BI* og *Universitetet i Tromsø* forutsetter at også private universiteter og høyskoler omfattes. *Universitets- og høyskolerådet* ber om en klargjøring av om universiteter og høyskoler i forskriften skal forstås på samme måte som i universitets- og høyskoleloven.

Departementet antar at bibliotek ved de private høyskolene omfattes av gjeldende forskrift. For at dette utvetydig skal fremgå av forskriften, inntas i § 1-1 første ledd en henvisning til lov 1. april nr. 15 om universiteter og høyskoler § 1-2.

Gjeldende regler om rett til eksemplarframstilling omfatter ”arkiv under arkivverket”, jf. forskriften § 1-1. Dette omfatter Riksarkivet og statsarkivene. *Universitetet i Tromsø* og *Riksarkivaren* mener uttrykket er upresist, og peker på at også andre arkiv har behov for å kunne fremstille eksemplarer etter forskriften. *ABM-utvikling*, *Norsk Bibliotekforening* og *Oslo kommune* mener at fylkeskommunale, kommunale og private arkiv har behov for rett til å fremstille eksemplarer til plass- konserverings- og sikringsformål på lik linje med øvrige institusjoner nevnt i forskriften § 1-1. Disse høringsinstansene foreslår derfor at ”arkiv under arkivverket” endres til ”offentlige og private arkivinstitusjoner”.

Departementet har vurdert forslaget fra høringsinstansene og kommet til at det er behov for å gjøre forskriften gjeldende for kommunale og fylkeskommunale arkiv. Det antas at det stiller seg annerledes for private arkiv. For det første vil arkiv i private museer som mottar offentlige tilskudd omfattes i kraft av museumstilhørigheten. For det andre vil øvrige private arkiv normalt ikke ha et langsiktig mål om bevaring av kulturarven, og

derfor heller ikke ha samme særlige behov for rett til eksemplarframstilling til konserverings- og sikringsformål. Departementet viser i den sammenheng til hensynene bak åndsverkloven § 16. Eventuelle private arkiv med behov for eksemplarframstilling som åndsverkloven § 16 tar sikte på kan søke departementet om godkjenning etter forskriften § 1-1 tredje ledd.

Enkelte høringsinstanser mener det er uklart hvilke institusjoner som omfattes av begrepet "ABM-institusjoner". Uttrykket omfatter i denne sammenheng alle institusjoner som faller innenfor forskriften § 1-1 første ledd eller institusjoner som er godkjent etter samme paragraf tredje ledd.

2.3 Eksemplarframstilling kan ikke være til ervervsmessig bruk

Åndsverkloven § 16 er nå endret slik at adgangen til eksemplarframstilling ikke gjelder ervervsmessig bruk av eksemplaret. Dette kravet følger av opphavsrettsdirektivet og åndsverkloven § 16.

Eksemplarframstillingen etter reglene må ikke ha som formål å gå med økonomisk overskudd. Det vil være tillatt med en eksemplarframstilling til selvkost eller mot symbolsk betaling, jf. Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) s. 36-37.

2.4 Framstilling av eksemplar – digitalisering

Hovedbegrunnelsen for å tillate digitalisering av beskyttede verk innen ABM-institusjonene er konservering og bevaring for ettertiden av vår felles kulturarv. Samtidig er utgangspunktet for eksemplarframstilling etter åndsverkloven § 16 at den ikke skal være av en slik art at den kommer i "nevneverdig økonomisk konkurranse med opphavsmennene", jf. Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) s. 77.

Åndsverkloven § 16 hjemler derfor ikke eksemplarframstilling som i realiteten erstatter eksisterende innkjøpsordninger for å dekke normaletterspørselen etter et verk. Det foreslås nye regler i forskriften om digitalisering av materiale til konserverings- og sikringsformål, der tilsvarende eksemplar ikke kan skaffes på vanlig utsalgssted eller fra utgiver, importør eller produsent. I høringsrunden mente bl.a. *Norsk Bibliotekforening* at formuleringen var "unødig begrensende" og viser til at Stortinget i Innst. O. nr. 103 (2004-2005) setter som vilkår at eksemplar ikke er å få i "ordinær handel". Flere høringsinstanser, bl.a. *Norwaco*, har påpekt at også ren internetbasert handel og salg må være inkludert. Departementet antar at det i dag er naturlig å tolke "utsalgssted" til å omfatte også internetbasert salg. Slik internetbasert salg vil ofte kunne ha utgangspunkt i utgiver, importør eller produsents egne hjemmesider, og departementet foreslår derfor at forslaget i høringsutkastet opprettholdes. Det presiseres at et eksemplar må være tilgjengelig som et ledd i alminnelig omsetning hos utgiver, importør eller produsent. Det at et eksemplar bare kan skaffes fra eksempelvis produsentens private samling til en meget høy pris, vil ikke være å regne som alminnelig omsetning. Institusjonen må da kunne digitalisere eksemplaret de har i sin samling. Det må også presiseres at siden digitalisering skal skje til konserverings- og sikringsformål, må markedet tilby en variant av verket som tilfredsstillende faglige kravene til forsvarlig konservering og sikring; er dette ikke tilfellet vil institusjonen ha hjemmel til å digitalisere det

eksemplar den har i samlingen.

Det foreslås også en særlig hjemmel for at Nasjonalbiblioteket kan overføre sine samlinger til maskinlesbare (digitale) format der dette er nødvendig av bevarings-hensyn. Dette forslaget ble godt mottatt i høringen.

Der det ikke er særskilt hjemmel for digitalisering beholdes den gjeldende hovedregel om adgang til eksemplarfremstilling i samme format som originaleksemplaret. Dette betyr at det kan fremstilles eksemplar som har tilsvarende utnyttelsesformer som originaleksemplaret, jf. Ot.prp. nr. 15 (1994-95) s. 117 og NOU 1988: 22 s. 65.

I høringen gikk bl.a. *Norsk bibliotekforening* og *Universitets- og høyskolerådet* inn for at hovedregelen burde fjernes, og at begrensningene heller må ligge i hvordan kopiene tillates brukt. Departementet er enig i at det er størst risiko for spredning utenfor rammen av åndsverkloven § 16 gjennom bruken av digitale eksemplar og ikke selve eksemplarfremstillingen. Det at man i dag svært enkelt kan lage perfekte kopier som raskt kan spres til et stort antall brukere over datanettverk tilsier etter departementets oppfatning en viss kontroll også med eksemplarfremstillingen i arkiv, bibliotek og museer. Hovedregelen må også sees i sammenheng med at det i forskriften gis adgang til å fremstille digitale eksemplar til konserverings- og sikringsformål dersom det ikke kan skaffes et digitalt eksemplar i handelen som oppfyller konserverings- og sikringsformålet. Når det gjelder bruk er utgangspunktet at både digitaliserte eksemplar og andre eksemplar fremstilt med hjemmel i § 16 kun skal benyttes innenfor institusjonens eget lokale, med unntak av eksemplar fremstilt på papir. Det skal være tillatt med (elektronisk) fjernlån på konkret bestilling ved å overføre åndsverk via dataterminal eller ved e-post i form av et kontrollert fjernlån. Denne adgangen fantes også i gjeldende forskrift, men som bl.a. *TONO* påpekte i høringen vil den antagelig få større praktisk betydning nå. Formålet med en slik kontrollert fjernlånsadgang er å muliggjøre en parallell til det tradisjonelle fjernlån som skjer med fysisk forsendelse av materiale ved alminnelig postgang, evt. telefaks. Det kontrollerte fjernlånet som hjemles i forskriften er å anse som en ren elektronisk forsendelsesmåte fra A til B for å lette det praktiske arbeidet i institusjonene. Det er en forutsetning at fjernlånet ikke skal føre til ytterligere spredning, og bestemmelsen gir ikke i seg selv hjemmel til å fremstille maskinlesbare (digitale) eksemplar. Det er ikke adgang for mottakerinstitusjonen til å lagre et permanent eksemplar i sine samlinger, jf. også Innst. O. nr. 103 (2004-2005) s. 34. Som etter dagens forskrift vil det være et krav om at mottakerinstitusjonen sletter eller tilintetgjør eksemplaret når bruken er opphørt.

Fjernlånet krever at det foreligger en konkret bestilling fra en låner, som får anledning til å konsultere verket på stedet i mottakerinstitusjonen. Åndsverket kan konsulteres på skjerm, og skrives ut innenfor rammen av adgangen til privatbrukskopiering i åndsverkloven § 12, jf. også nedenfor.

Det ble i Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) vurdert om man i visse tilfeller kan låne ut kopier av musikk- og filmverk, noe tidligere lovgivning ikke åpnet for, og det ble vist til at rammene for slikt utlån ville bli vurdert i forskriftsrevisjonen. Enkelte bibliotek har store samlinger av musikk- og filmverk i opptak, med skjøre originalopptak som er svært sårbare for skade ved utlån. Departementet foreslår at det skal kunne lånes ut kopier, også i maskinlesbare (digitale) format, av musikk- og filmverk der institusjonen har forsikret seg om at original ikke kan erstattes, verken fra vanlig utsalgssted eller fra

utgiver, importør eller produsent. I slike tilfeller tilsier hensynet til en hensiktsmessig og kontrollert formidling av kulturarven at det tillates å fremstille fysiske eksemplarer til utlån, eksempelvis i form av CD eller DVD. Det skal ikke kunne lånes ut flere slike kopier enn det er originaleksemplarer i samlingen. I høringen hadde bl.a. *Norwaco* tekniske kommentarer til forslaget, som departementet har endret noe.

Bortsett fra fjernlånsadgangen og den begrensede adgang til utlån av kopier av verk som ikke kan erstattes som beskrevet ovenfor, samt særreglene for funksjonshemmede, jf. nedenfor, kan ikke digitale (maskinlesbare) kopier fremstilt med hjemmel i § 16 lånes ut, men kun brukes innenfor det enkelte biblioteks fysiske lokale.

2.5 Tilgjengeliggjøring for allmennheten innenfor eget lokale

Åndsverkloven § 16 har fått et nytt andre ledd som gir hjemmel for å gi ABM-institusjoner samt undervisningsinstitusjoner adgang til å gjøre verk i egen samling tilgjengelig på terminaler for enkeltpersoner til forsknings- eller private studieformål. Det foreslås en ny bestemmelse i forskriften om slik tilgjengeliggjøring. Bestemmelsen omfatter ABM-institusjonene, herunder bibliotek under universitets- og høyskoler.

Etter bestemmelsen kan ABM-institusjonene gjøre verk i samlingene tilgjengelig på terminaler i egne lokaler. Forutsetningen er at institusjonen har et digitalt eksemplar, enten et innkjøpt eksemplar (forutsatt at avtalevilkårene ikke hindrer slik tilgjengeliggjøring) eller eksemplarer som er digitalisert med hjemmel i § 16 første ledd. Adgangen til tilgjengeliggjøring omfatter også slik særskilt eksemplarfremstilling som er nødvendig for å legge eksemplaret ut på den interne server til institusjonen.

I Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) heter det at uttrykket "egne lokaler" skal tolkes restriktivt. Det vil f.eks. ikke være tillatt etter reglene her for en undervisningsinstitusjon å legge relevant pensummateriale fra eget bibliotek ut på internt nett for studentenes tilgang fra terminaler på lesesal. Dette er en eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring som vil være utenfor rammen for fribruksregelen i § 16, jf. Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) s. 145 flg.

Adgangen til tilgjengeliggjøring gjelder bare for offentliggjorte åndsverk i egen samling, og bare i den grad det ikke er særskilte avtalevilkår som begrenser tilgjengeliggjøringen. Det vil være institusjonens ansvar å kartlegge dette før et åndsverk gjøres tilgjengelig etter bestemmelsen.

Tilgjengeliggjøringen skal være av institusjonens egen samling og i institusjonens egne lokaler. Samlingen kan gjøres tilgjengelig i ulike filialer av samme institusjon. I vurderingen av hva som utgjør en institusjon skal det tas utgangspunkt i hva som utgjør en forvaltningsmessig og eiermessig enhet, ikke om institusjonen er spredt på ulike fysiske steder. Eksempelvis vil Nasjonalbibliotekets avdelinger i Oslo og i Rana regnes som én institusjon. Som fremholdt i Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) er ikke nødvendigvis samarbeidsavtaler av ulike slag tilstrekkelig til å gjøre to institusjoner til den samme etter åndsverkloven.

Ved Stortingsbehandlingen av Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) ble det lagt til grunn at det skal være mulig å ta papirutskrift av det materialet som gjøres tilgjengelig på terminaler i henhold til den nye bestemmelsen, jf. Innst. O. nr. 103 (2004-2005). I høringsutkastet ble det foreslått at utskriftsadgangen skulle være på linje med adgangen til å få fotokopi utlevert til eie. I høringsrunden var bl.a. *Norsk bibliotekforening* og *Universitets- og*

høgskolerådet kritiske til denne begrensningen, mens den ble støttet av bl.a. *Kopinor*, som anbefalte at utskriftsadgangen burde gjennomføres slik at de biblioteksansatte faktisk hentet og utleverte utskriftene. *Nasjonalbiblioteket* viste på sin side til praktiske problemer ved forskjellig regelverk for utskrifter fra Internett og utskrift av det tilgjengeliggjorte materiale.

Departementet har kommet til at adgangen til å få utskrifter i bibliotek bør knyttes opp mot den alminnelige adgangen til kopiering til privat bruk etter åndsverkloven. Dette samsvarer best med hensynet til et praktisk og anvendelig regelverk for brukerne. Adgangen til å ta utskrift vil heller ikke gå lenger enn det loven generelt tillater.

Det foreslås derfor at utskriftsadgangen skal følge de alminnelige regler for kopiering til privat bruk, jf. åndsverkloven § 12. For innkjøpte digitale eksemplar vil utskriftsadgangen være avhengig av at det ikke foreligger begrensende avtalevilkår. Departementet vil følge utviklingen nøye vedrørende omfanget av utskrifter.

2.6 Pliktavlevert materiale og digital bruk

Pliktavleveringslovens formål (lov 9. juni 1989 nr. 32 § 1) er å ”tryggja avleveringa av dokument med allment tilgjengeleg informasjon til nasjonale samlingar, slik at desse vitnemåla om norsk kultur og samfunnsliv kan verta bevarte og gjorde tilgjengelege som kjeldemateriale for forskning og dokumentasjon”.

Det kan fremstilles eksemplar til konserverings- og sikringsformål av pliktavleverte åndsverk i samlingen på samme vilkår som for andre åndsverk i egen samling. Det kan fremstilles eksemplar, også i andre format (som maskinlesbare eksemplar), av leveringspliktige åndsverk som en mottaksinstitusjon ikke har i sine samlinger.

Det foreslås at pliktavleverte åndsverk kan gjøres tilgjengelig ved terminal i mottaksinstitusjonens egne lokaler.

I høringsutkastet foreslo departementet mer detaljerte regler om et begrenset fjernlån av pliktavleverte åndsverk til forskere ved norske universiteter og høyskoler. I høringen ble det av bl.a. *Nasjonalbiblioteket* og *Norwaco* reist spørsmål om forslaget innebar en innskrenking av bestemmelsene etter pliktavleveringsloven. Departementet anser det som uheldig at det oppstår tolkningstvil mellom en lov og en forskrift til en annen lov. Departementet har derfor kommet til at forskriften her kun skal regulere bruk i form av tilgjengeliggjøring på terminal av pliktavleverte åndsverk i egne lokaler, jf. åndsverkloven § 16 andre ledd. Annen bruk må følge av reglene i pliktavleveringsloven. Forholdet mellom åndsverklovens bestemmelser og pliktavleverte åndsverk vil bli vurdert på ny i forbindelse med den varslede revisjonen av åndsverkloven.

2.7 Begrepsbruken i forskriften

Forskriften gir hjemmel til å ”fremstille eksemplar” av åndsverk. Dette er et teknologinøytralt begrep. I forskriften må ”fremstille eksemplar” sees i sammenheng med hovedregelen i § 1-2 om at eksemplar som fremstilles med hjemmel i forskriften skal være i samme format som originaleksemplaret. Med format menes ikke utseendemessig layout eller størrelse, men den type fysiske bærer som verket har. Der det er adgang til å fremstille eksemplar også i andre format, herunder fra analoge til maskinlesbare (digitale) eksemplar, vil dette gå frem av den enkelte bestemmelse.

3. Eksemplarframstilling til bruk for funksjonshemmede

3.1 Bakgrunn og høringsutkastet

Ved lovendringen i 2005 ble tvangslisensbestemmelsen i åndsverkloven § 17 tredje ledd flyttet til ny § 17a. Bestemmelsen ble samtidig utvidet til å omfatte digital distribusjon, altså distribusjon av lydbøker ved e-post eller gjennom overføring i nettverk på annen måte. Det er en forutsetning at brukerens tilgang til lydbøkene skal være tidsbegrenset, som i en vanlig låneperiode.

I høringsutkastet ble det foreslått endringer i § 1-10 i tråd med endringene i åndsverkloven i 2005. Åndsverkloven § 17a gjelder etter lovendringen ikke for ervervsmessig bruk, og dette foreslås også innført som et krav i forskriften.

3.2 Vurdering og høring

I høringen etterlyste flere instanser, bl.a. *ABM-utvikling*, *Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek* og *Universitets- og høyskolerådet (UHR)* en klarere definisjon av brukergruppen. *Den norske forfatterforening*, *Norsk Barne- og Ungdomsbokforfattere*, *Norske Dramatikeres Forbund* og *Norsk Oversetterforening* påpeker generelt at brukernes behov må ses i lys av at stadig mer materiale blir digitalisert, noe som reduserer behovet for særskilt tilrettelegging, og at behovet må vurderes i forhold til opphavsmennenes interesser og tretrinnsstegen. *Kristent Arbeid Blant Blinde og svaksynte (KABB)* etterlyser en presisering av begrepet "digital distribusjon" og om lengden på låneperioden.

Departementet vil bemerke at flere av innspillene gjelder spørsmål som det vil være naturlig å løse i avtalen om eksemplarframstilling for funksjonshemmede mellom rettighetshaverne og staten. For øvrig bør forskriften søke å være teknologinøytral. En nærmere definering av hvilke tekniske løsninger og formater som omfattes kan føre til at nye tekniske muligheter, som ville være en naturlig utnyttelse for funksjonshemmede, faller utenfor reguleringen.

Flere høringsinstanser har, som det fremgår ovenfor, kommentert begrepet "funksjonshemming". Departementet vil bemerke at i høringsforslaget ble brukergruppen foreslått endret i samsvar med § 17a til å gjelde alle personer som på grunn av funksjonshemming ikke kan tilegne seg verket på vanlig måte. Formålet med den foreslåtte endringen var altså å oppnå samsvar mellom lov og forskrift. Det presiseres i forarbeidene til åndsverkloven at § 17a retter seg mot funksjonshemmede som har behov for særskilt tilrettelagt materiale. Gruppen funksjonshemmede omfatter blant annet syns- og lesehemmede, herunder personer med dysleksi, hørsels- og talehemmede og personer med nedsatt førlighet. Personer med nedsatt førlighet vil omfatte personer som vil ha særlig nytte av lydbøker fordi de ikke kan bla i bøker på vanlig måte. Det er et krav at funksjonshemmingen skal kunne dokumenteres.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet foreslår at begrepet "funksjonshemmede" skiftes ut med "personer med nedsatt funksjonsevne". Det er imidlertid klart at begrepene ikke har samme meningsinnhold og følgelig ikke omfatter helt den samme brukergruppen. Kultur- og kirke departementet vil gjennomgå hele åndsverkloven i nær fremtid. Det vil være naturlig å se begrepsbruken i § 17a ved denne gjennomgangen i lys av det kommende lovforslaget om diskriminering og tilgjengeliggjøring. På denne bakgrunn viderefører departementet forslaget fra høringsnotatet.

Departementet vil bemerke at institusjoner som ikke dekkes av § 1-1, men er godkjent for lydbokproduksjon i dag, må søke på ny kun dersom de ønsker å tilby digital distribusjon av lydbøker. Grunnen til dette er at digital distribusjon ikke omfattes av dagens godkjennelse. Når det gjelder begrepet "vanlig låneperiode" vil departementet bemerke at periodens lengde vil variere i forhold til hvilken brukergruppe det gjelder og deres behov.

Departementet viderefører forslaget til endringer i § 1-10 fra høringsnotatet i ny § 1-11.

4. Foreldelse av krav på individuelt vederlag etter åndsverkloven § 45b

Ved lovendring 17. juni 2005 ble det innført særskilte foreldelsesregler i åndsverkloven §§ 37 og 45b, jf. Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) s. 134-135 og 154, samt Innst. O. nr. 103 (2004-2005) s. 43. Krav på individuelt vederlag etter §§ 37 og 45b må fremsettes innen tre år etter utløpet av det år verket eller arbeidet ble brukt.

Før lovendringen gjaldt de alminnelige foreldelsesregler. I tillegg er foreldelse av krav etter § 45b regulert i gjeldende forskrift til åndsverkloven § 3-6 tredje ledd. Som en følge av lovendringen ble det i høringsutkastet foreslått en endring i forskriften. Endringen er av redaksjonell karakter, og bringer forskriften i overensstemmelse med loven.

KS støtter forslaget, for øvrig har ingen høringsinstanser merknader. Forslaget videreføres, jf. merknaden til § 3-6 i pkt 8.

5. Tilgang til kopibeskyttet åndsverk, jf. åndsverkloven § 53b

5.1 Opprettelse av nemnd – § 53b andre ledd

5.1.1 Bakgrunn og høringsutkastet

Ved lovendring 17. juni 2005 ble det innført nytt kapittel 6a i åndsverkloven om vern av tekniske beskyttelsessystemer og elektronisk rettighetsinformasjon. I § 53a gis tekniske beskyttelsessystemer rettslig vern mot omgåelse og nærmere angitt befatning med verktøy egnet for bruk ved omgåelse. I § 53b reguleres adgangen til bruk når teknisk beskyttelse er anvendt: Berettigede etter §§ 13a, 15, 16, 17, 17a, 21, 26-28 og 31 skal i tråd med disse bestemmelser uten hinder av tekniske beskyttelsessystemer kunne gjøre bruk av verk de har lovlig tilgang til. Paragraf 53b gjelder ikke for såkalte på forespørsel-tjenester (overføring av verket på avtalte vilkår slik at bruker selv kan velge tid og sted for tilgang til verket). Paragrafen gjelder heller ikke for datamaskinprogrammer.

Rettighetshavere bør selv sørge for frivillige tiltak som muliggjør bruk etter bestemmelsene som nevnt ovenfor, herunder inngå forhandlinger med de berettigede etter bestemmelsene om den aktuelle bruk. Om frivillige løsninger ikke kommer i stand innen rimelig tid, eller om rettmessig bruk hindres av andre grunner, kan brukere bringe sak inn for en særskilt nemnd som det i åndsverkloven § 53b andre ledd er hjemmel til å opprette. Etter at bruker har henvendt seg til rettighetshaver og nemnda med begjæring om bruk, kan nemnda pålegge rettighetshaver å utlevere nødvendig verktøy eller informasjon, slik at bruk muliggjøres. Nemnda kan sette en frist for

rettighetshaver til å gi brukeren det verktøy eller den informasjon som er nødvendig for å gjøre bruk av verket. Hvis fristen ikke overholdes, kan nemnda bestemme at bruker straffritt kan foreta slik omgåelse som er nødvendig for å utøve rettmessig bruk.

Departementet foreslo i høringsutkastet nye forskriftsbestemmelser i tråd med det som er lagt til grunn i Ot.prp. nr. 46 (2004-2005). Nemnda oppnevnes av Kultur- og kirke departementet for fire år av gangen. Den skal ha medlemmer fra både rettighetshaver- og brukersiden, i tillegg til en leder oppnevnt på nøytralt grunnlag. Det skal oppnevnes personlige vararepresentanter for både lederen og de to medlemmene. Medlemmene bør ha teknisk kompetanse så vel som innsikt i rettighetsspørsmål, slik at de avveininger som tas er tilstrekkelig forankret i loven.

Høringsutkastet inneholdt også regler om saksbehandling. I tråd med forutsetningen i Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) skal nemndas beslutninger ikke kunne påklages. Nemndas vedtak er bindende, likevel slik at vedtakets gyldighet kan prøves for domstolene. Det vises til Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) s. 124-126 for lovforslaget.

5.1.2 Høringen og vurdering

Tre høringsinstanser har uttalt seg om dette punkt.

LINO spør i sin høringsuttalelse om hva som er forskjellen mellom på forespørsel- og andre direktekoplete tjenester.

Departementet skal bemerke at i denne sammenheng er skillet mellom disse tjenestene relevant fordi nemnda bare har kompetanse til å behandle saker vedrørende andre direktekoplete tjenester enn på forespørsel-tjenestene. Dette er fordi åndsverkloven § 53b, som en følge av opphavsrettsdirektivet, ikke gjelder for på forespørsel-tjenestene.

”Direktekoplete tjeneste” er en norsk oversettelse av det engelske begrepet ”online service” – altså en tjeneste som tilbys over nett. Slike tjenester kan tenkes som (1) overføringer som skjer i sanntid / på et bestemt tidspunkt (”streaming”) og (2) overføringer hvor den enkelte selv kan velge tidspunktet for tilgangen (på forespørsel-tjenester – fra engelsk: ”on demand service”). Eksempel på det første er nett-TV (som sendes parallelt med vanlig TV). Eksempel på det andre er TV-programmer som legges ut på nett slik at den enkelte skal kunne se det på selvvalgt tidspunkt (og på avtalte vilkår).

KS uttaler at de ”støtter forslaget om bruk av nemnd i forbindelse med tvister om bruk av verk når det anvendes tekniske beskyttelsessystemer. I tråd med forarbeidene forstår *KS* forslaget slik at spørsmålet også kan bringes inn for domstolene, uavhengig av om brukerne har valgt å bringe saken inn for nemndsbehandling”.

Departementet bemerker at nemndsordningen som foreslås er frivillig, i den forstand at bruker selv velger om sak skal anlegges for nemnda eller ikke. For det tilfellet at sak anlegges for nemnda, vil nemndas vedtak (som er et forvaltningsvedtak) være bindende for sakens parter. Vedtaket kan ikke påklages, men (som andre forvaltningsvedtak) kan det prøves for de alminnelige domstoler.

Hvorvidt bruker kan velge å bringe saken inn for de ordinære domstoler, i stedet for nemnda, er ikke problematisert i Ot.prp. nr. 46 (2004-2005). Det kan hevdes at ordlyden i § 53b andre ledd taler for at etableringen av en nemndsordning ikke begrenser de

ordinære domstolers kompetanse når det gjelder muligheten for ”førstegangsbehandling” av en sak, jf. ”frivillighetsaspektet”. På den annen side bør for alle praktiske formål nemndsordningen være den mest hensiktsmessige tvisteløsningsmekanisme. Det er heller ikke gitt at domstolene nødvendigvis vil kunne behandle de samme påstander som nemnda kan.

Etter departementets oppfatning bør derfor sak anlegges for nemnda, ikke de ordinære domstoler – selv om disse skulle ha kompetanse til å førstegangsbehandle slike saker. Nemndsordningen skal avlaste domstolene, og innebærer mulighet til å få avgjort spørsmålet på en enkel måte av et organ med særskilt kompetanse. De saker det her er snakk om er utpreget tekniske og forutsetter innsikt i rettighetsspørsmål, noe det er tatt høyde for i reglene for oppnevning av nemnda. Videre er saksbehandlingsreglene som gjelder for nemndas virksomhet mindre omfattende enn tvistemålslovens regler. En bør således kunne påregne lavere sakskostnader ved nemndsbehandling enn ved domstolsbehandling. Og selv om nemndas vedtak ikke kan påklages, kan altså dets gyldighet prøves av domstolene.

Hvorvidt en sak kan bringes inn for de ordinære domstoler, i stedet for nemnda, blir det opp til domstolene å avgjøre. Men etter departementets oppfatning taler altså gode grunner for at dette ikke skulle være en aktuell problemstilling.

Den norske Forfatterforening (DnF) mener det bør ”fremgå uttrykkelig av forskriften at selv om nemndas vedtak er bindende, jf åvl § 35 første ledd første punktum, kan nemndas avgjørelse bringes inn for de ordinære domstoler”.

Departementet viser til at prinsippene om domstolskontroll langt på vei har grunnlovs rang. Det er derfor klart at vedtak fattet av nemnd etter åndsverkloven § 53b kan prøves for domstolene. Departementet legger videre til grunn at dersom en skulle vurdere å bringe nemndsvedtak inn for domstolene, vil en først sette seg inn i disse reglene. Departementet kan på denne bakgrunn ikke se at adgangen til domstolsprøving bør inntas i selve forskriften.

Forslaget om forskriftsbestemmelser gitt med hjemmel i § 53b andre ledd videreføres i tråd med ovenstående.

5.2 Institusjoner innen ABM-sektoren – § 53b femte ledd

Ved lovendring 17. juni 2005 ble det gitt hjemmel i § 53b femte ledd til å gi forskrift om at ”enkelte institusjoner innen abm-sektoren automatisk får avlevert nødvendig informasjon til at omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer for lovlig eksemplarframstilling, skal være mulig”. Det ble også innført en bestemmelse i § 53b tredje ledd som lyder: ”Eksemplarer av verk som faller inn under lov om avleveringsplikt for allment tilgjengelige dokument av 9. juni 1989 nr. 32, skal likevel alltid utstyres med nødvendig informasjon til at omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer for lovlig eksemplarframstilling, er mulig”. Videre ble det innført et siste ledd i § 53a om at forbudet mot omgåelse ”ikke (skal) være til hinder for eksemplarframstilling etter § 16”.

Paragraf 53b skal sikre ivaretagelsen av sentrale brukerhensyn når tekniske beskyttelsessystemer er anvendt. Bibliotekene står pga. nevnte bestemmelser i en særstilling i forhold til de andre brukergruppene, og departementet så derfor i høringsutkastet ikke

behov for å benytte forskriftsadgangen i § 53b femte ledd.

Fire instanser har uttalt seg om spørsmålet. *KS, Universitetet i Bergen og Universitetet i Tromsø* ber departementet om å revurdere standpunktet fra høringsutkastet.

Universitetet i Tromsø uttaler følgende:

”UiT har merket seg at departementet har valgt å ikke benytte forskriftsadgangen idet det henvises til bestemmelsene i åndsverkloven §§ 53 a siste ledd og 53 b 3. ledd. Til dette vil UiT bemerke at hjemmelen i § 53 a siste ledd ikke nødvendigvis vil være til hjelp da det kan være svært vanskelig, om ikke umulig, for institusjonene å prøve å omgå slike sperrer. § 53 b 3. ledd gjelder bare for Nasjonalbiblioteket for pliktavlevert materiale. Det betyr at ABM-institusjonene som hovedregel må ty til nemndbehandling i tilfeller hvor de har hjemmel for lovlig kopiering, men hvor kopi-sperren er umulig å omgå og rettighetshaverne er uvillige til å gi fra seg informasjonen som trengs for å omgå sperren.

Slik nemndbehandling er ressurs- og tidkrevende, og når man endelig har fått et positivt vedtak i nemnden er det kanskje blitt for sent for låneren å nyttiggjøre seg materialet. UiT vil derfor be departementet om å utforme forskrifter som ivaretar disse behov.”

Oslo kommune uttaler på sin side at det ”kan vise seg å bli svært vanskelig eller umulig for institusjonene selv å prøve å omgå slike sperrer, og en kan bli henvist en ressurs- og tidkrevende nemndbehandling. Hvis mangelen på forskrift på dette området i praksis blir et problem for ABM-institusjonene, regner vi med at departementet vil ta saken opp på nytt”.

Departementet vil peke på at åndsverkloven med forskrift skal balansere ulike sett av hensyn. På den ene siden har en rettighetshavernes interesse i bl.a. å ha kontroll med utberedelsen av sine verk, på den andre siden brukernes interesse i bl.a. å få tilgang til de verk som skapes. I tillegg må hensynene mellom de ulike gruppene av rettighetshavere og brukere balanseres på en adekvat måte.

Som nevnt ovenfor, er utgangspunktet i de saker det her er snakk om at rettighetshavere selv bør sørge for frivillige tiltak som muliggjør bruk etter aktuell avgrensingsbestemmelse. Dette inkluderer forhandlinger med de berettigede etter bestemmelsene om den aktuelle bruk. Det er først hvis frivillige løsninger ikke kommer i stand (eller rettmessig bruk hindres av andre grunner) at tvisteløsning i form av nemndsbehandling (jf. punkt 5.1 ovenfor) blir aktuelt.

Bibliotekene står som nevnt allerede i en særstilling i forhold til andre brukergrupper når det gjelder bruk av verk som er utstyrt med teknisk beskyttelse. Slik departementet ser det, kreves derfor tungtveiende grunner for ytterligere å øke forskjellene brukergruppene imellom. Departementet kan ikke se at slike gode grunner er presentert. Tvert imot registreres at verken Norsk Bibliotekforening eller ABM-utvikling har merknader til forslaget på dette punkt.

Det skal også bemerkes at det ikke bare er Nasjonalbiblioteket som vil nyte godt av § 53b tredje ledd. Av § 5 i forskrift¹ til pliktavleveringsloven fremgår at mottaksinstitusjonene er Universitetsbiblioteket i Oslo (lydopptak), Norsk filminstitutt (film og videogram) og Nasjonalbiblioteket (øvrige materiale). Videre fremgår av instruks² fastsatt av Kultur- og kirke departementet at Nasjonalbiblioteket skal videresende

¹ Forskrift 25. mai 1990 nr. 427

² Instruks 25. mai 1990 for institusjoner som forvalter dokumenter innkommet etter pliktavleveringsloven

mottatte eksemplar til universitetsbibliotekene i Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø. Også annen videresending skal skje, og det vises i så måte til instruksene.

Når dette er sagt, er departementet selvsagt oppmerksom på at nemndsbehandling både kan være ressurs- og tidkrevende. Slik er det for alle brukergruppene – og for den saks skyld for rettighetshaverne. Men å måtte gå til nemnd for å få tilgang til hvert enkelt verk, som det antydes i UiTs høringsuttalelse, ville være uholdbart – og slik kan det ikke være. Departementet ser derimot for seg at generelle avtaler (evt. etter nemndsbehandling) kommer i stand på de ulike områder, og at disse følges (evt. reforhandles) ved fremtidige utgivelser. Det kan også nevnes at i Danmark, som har hatt tilsvarende regelverk siden desember 2002, har det ikke vært en eneste sak for nemnda om disse spørsmål.

På denne bakgrunn videreføres forslaget fra høringsutkastet. Hvis mangelen på forskrift i praksis blir et problem for ABM-institusjonene, vil det være naturlig å ta saken opp til ny vurdering, jf. Oslo kommunes høringsuttalelse.

6. Det sakkyndige råd for åndsverk

6.1 Bakgrunn og høringsutkastet

Åndsverkloven § 53 hjemler nedsettelse av et sakkyndig råd som ved behov skal bistå Kultur- og kirkedepartementet i gjøremål etter loven. Rådet skal gi departementet sakkyndige uttalelser i saker etter åndsverkloven §§ 48 og 49. Bestemmelsene gjelder henholdsvis forbud mot krenkende bruk av verk som ikke lenger er vernet og saksanlegg om opphavsmannens adgang til originaleksemplar av verk. Rådet kan på oppfordring gi sakkyndige uttalelser til domstolene, departementet og andre institusjoner og organisasjoner. Videre kan rådet fungere som voldgiftsrett på partenes begjæring. Rådet har også vært høringsinstans ved forslag om lovendringer. I praksis ble rådets medlemmer også hørt gjennom sine organisasjoner siden høringssakene sendes direkte til rettighetshaver- og bruker organisasjonene og andre berørte instanser. Departementet har derfor funnet det unødvendig å bruke rådet som høringsinstans.

Det er for tiden ikke oppnevnt noe sakkyndig råd. Kultur- og kirkedepartementet har gjennomført en intern evaluering av rådet og foreslo i høringsnotatet at det sakkyndige rådet videreføres i en noe endret form. Departementet har kommet til at antall medlemmer bør reduseres. Det antas at ikke alle organisasjoner som representerer opphavsmenn og andre rettighetshavere må være representert i rådet for at det skal ha nødvendig sakkyndighet. Ordningen med innkalling av særlig sakkyndig forenkles.

De foreslåtte forskriftsendringene gjelder først og fremst rådets struktur slik at denne tilpasses et råd med færre medlemmer. Bestemmelsene om at rådet skal ha forskjellige avdelinger forelås opphevet. Det samme gjelder ordningen med et eget utvalg som skal forberede saker for rådet. Rådets organisasjon, virksomhet og godtgjørelse til medlemmene reguleres i forskriften kapittel V.

6.2 Finansiering av rådets virksomhet

Det sakkyndige råds arbeid finansieres av den enkelte oppdragsgiver. Rådet fastsetter sin egen godtgjørelse og utgiftsdekning overfor institusjoner og organisasjoner og ved

voldgift. Godtgjørelse fra Kultur- og kirke departementet finansieres etter statens satser. Godtgjørelse til rådet for uttalelser til domstolene finansieres av vedkommende domstol etter bestemmelsene om godtgjørelse til sakkyndige, jf. forskriften § 5-3 andre ledd. Kultur- og kirke departementet finansierer den departementsoppnevnte sekretæren. I høringen ble det foreslått at denne ordningen videreføres.

6.3 Høringsinstansenes uttalelser og vurdering

Den norske forleggerforening har ingen innvendinger mot færre medlemmer og ser gjerne at forlagsbransjen bidrar i rådet. *TONO* støtter en opprettholdelse av det sakkyndige råd, og påpeker at dersom en effektivisering av rådet skal skje ved å begrense antallet rådsmedlemmer, vil det bli sentralt å ivareta rådets faglige bredde og kunnskap. *KS (Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon)* støtter forslaget som de mener vil føre til en effektivisering av rådets virksomhet.

Departementet vil bemerke at rådet bør kunne gis en tilstrekkelig legitimitet med mellom 8-10 medlemmer så lenge representantene velges blant eksperter fra ulike sentrale uttrykksformer eller grupper, og rådet også suppleres med nødvendig sakkyndige i enkelte saker. Departementet viderefører forslaget fra høringsnotatet.

7. Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslagene innebærer en utvidet adgang til digitalisering av åndsverk i arkiv, bibliotek og museer til konserverings- og sikringsformål. Nasjonalbiblioteket får adgang til å digitalisere hele samlingen, noe som på sikt antas å føre til administrative besparelser for institusjonen. Full digitalisering av Nasjonalbibliotekets samlinger vil, i henhold til Nasjonalbibliotekets plan, gjennomføres over tolv år, med en total kostnad på ca. 430 mill. kroner. Av dette forutsettes 210 mill. kroner i friske midler. I tillegg vil det komme kostnader til drift av det digitale sikringsmagasinet. Økonomiske og administrative utgifter som følge av forslagene skal dekkes innenfor Kultur- og kirke departementets til enhver tid gjeldende budsjettammer. Forslagene om endringer i reglene for bibliotek, vil ikke medføre administrative eller økonomiske konsekvenser av betydning for private.

Den særskilte nemnda for behandling av tvister om bruk av åndsverk når tekniske beskyttelsessystemer er benyttet, oppnevnes av Kultur- og kirke departementet. Ordningen vil medføre minimale administrative og økonomiske konsekvenser for det offentlige, i første rekke Kultur- og kirke departementet.

Utgiftene til nemndas virksomhet bæres som hovedregel av partene i den aktuelle sak. De økonomiske konsekvensene for partene vil avhenge av antall saker som forelegges for nemnda.

8. Merknader til de foreslåtte endringene

Til § 1-1 Hvem reglene gjelder for

Tittelen på paragrafen er ny. I første ledd er bestemmelsen utvidet til også å gjelde for kommunale arkiv og fylkeskommunale arkiv, offentlige museer samt museer som mottar offentlige tilskudd. Det er presisert at eksemplarframstillingen ikke kan skje til ervervsmessig bruk. Dette er en følge av opphavsrettsdirektivets krav, som er inntatt i

åndsverkloven § 16. Eksemplarframstillingen skal skje i samsvar med de øvrige reglene i forskriften som gjelder ABM-institusjoner. Når det gjelder museer skal reglene gjelde så langt de passer for museers virksomhet. Det presiseres hvilke universitet og høyskoler som omfattes: nemlig de som er omfattet av universitets- og høyskoleloven.

Bestemmelsen i *andre ledd* presiserer at undervisnings- og forskningsinstitusjoner er omfattet av regelen i § 1-4. Ettersom bestemmelsen innebærer at slike institusjoner kan søke departementet om tillatelse til eksemplarframstilling ser departementet ikke behov for å avgrense nærmere. Det følger imidlertid av forarbeidene til åndsverkloven § 16 (Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) at adgangen til eksemplarframstilling til forskningsformål skal være begrenset.

Tredje ledd tilsvarer gjeldende forskrift § 1-1 siste punktum. Det er ikke foreslått endringer. De institusjoner som i dag innehar særlig godkjenning må søke om ny godkjenning for eksemplarframstilling etter de nye reglene.

Til § 1-2 Hovedregel om eksemplarframstilling og generelle bestemmelser

Tittelen er ny.

Etter *første ledd* går det frem at der ikke annet er særskilt angitt er hovedregelen som tidligere at eksemplarframstilling skal skje i samme format som originaleksemplaret.

Med format menes ikke utseendemessig layout eller størrelse, men den type fysiske bærer som verket har. Et analogt filmopptak (videokassett) kan for eksempel ikke overføres til en digital bærer eller harddisk. Et papirtidsskrift kan ikke scannes inn på en datamaskin.

Som etter gjeldende forskrift er det også anledning til å fremstille papirutskrift fra maskinlesbart eksemplar, dvs. fra et digitalt eksemplar.

Andre, tredje og fjerde ledd tilsvarer gjeldende forskrift § 1-4. Bestemmelsene er ikke endret.

Til § 1-3 Eksemplarframstilling for konserverings- og sikringsformål

Tittelen er ny, bestemmelsen er endret.

I *første ledd* gis hovedreglene for eksemplarframstilling til konserverings- og sikringsformål i institusjonene som er omfattet av forskriften. I gjeldende forskrift ble betegnelsen konservering *eller* sikring benyttet. Departementet viser til at konservering og sikring i praksis er begreper som går noe over i hverandre, og til sammen inngår i arkiv, bibliotek og museers bevaringsoppgaver. Forskriften her bruker derfor begrepet konserverings- og sikringsformål.

Dette begrepet vil også kunne inkludere eksemplarframstilling som skal sikre åndsverk som tar relativt stor plass, som for eksempel papiraviser. I gjeldende forskrift er plasshensyn i forbindelse med overføring til mikroformer spesielt nevnt. Med ny teknologi vil det være like relevant å overføre plasskrevende materiale som skal bevares til maskinlesbare (digitale) eksemplar. I forslaget her vil slike konkrete plasshensyn være en del av institusjonenes konserverings- og sikringsoppgaver. Departementet anser det da ikke nødvendig å skille plasshensyn ut som et selvstendig kriterium, slik det ble gjort i høringsutkastet.

Første ledd bokstav a tilsvarer gjeldende § 1-5 første punktum. Det kan til konserverings- og sikringsformål fremstilles eksemplar av åndsverk som en institusjon har eksemplar av i sine samlinger. Denne eksemplarframstillingen må være i samme format som originaleksemplaret, jf. § 1-2.

Første ledd bokstav b er ny og gir rett til eksemplarframstilling i andre format enn originaleksemplaret, herunder maskinlesbart (digitalt) eksemplar. Det kan fremstilles maskinlesbart eksemplar der det ikke er mulig å skaffe et eksemplar i et format som oppfyller konserverings- og sikringsformålet fra utsalgssted, eller gjennom den alminnelige omsetningen til utgiver, importør eller produsent. Der en institusjon ønsker å digitalisere et verk til konserverings- og sikringsformål, vil det først måtte undersøkes om markedet tilbyr en versjon av verket som gjør egen digitalisering unødvendig, ut ifra institusjonens konkrete konserverings- og sikringsbehov av det aktuelle åndsverk.

Begrepet "utsalgssted" omfatter også rene internetbutikker og annen nettbasert handel. Bruk av internet gjør det også i mange tilfeller lettere å kontakte utgiver, importør eller produsent direkte.

Etter *første ledd bokstav c* kan åndsverk overføres til mikroformer, som etter gjeldende forskrift. Mikroformene er på vei mot å bli erstattet av digitale teknikker, men departementet antar at det vil være behov for en slik bestemmelse i noen tid fremover.

Etter *første ledd bokstav d* er det adgang til å overføre eksemplar av åndsverk til nye lagringssystemer dersom dette på grunn av ukurant utstyr er nødvendig for å kunne benytte verket. Denne adgangen fantes også i gjeldende forskrift.

Andre ledd tilsvarer gjeldende forskrift § 1-5 andre punktum. Det kan til konserverings- og sikringsformål også fremstilles eksemplar av åndsverk som ikke er offentliggjort.

Tredje ledd er nytt. Bestemmelsen gir Nasjonalbiblioteket en særskilt hjemmel til å overføre eksemplar i sine samlinger til andre format, det vil si også til maskinlesbare (digitale) eksemplar når det skjer til konserverings- og sikringsformål. Bestemmelsen skal muliggjøre at Nasjonalbiblioteket fritt kan velge de lagringsformat som etter en faglig vurdering er de beste for å ivareta Nasjonalbibliotekets særlige bevaringsoppdrag.

Fjerde ledd gir hjemmel til at departementet, der vilkårene i første ledd ikke er oppfylt, kan gi særlig tillatelse til at institusjoner etter § 1-1 til konserverings- og sikringsformål kan overføre åndsverk i sine samlinger til andre format enn originaleksemplaret, det vil si også til maskinlesbare (digitale) eksemplar. Eksemplarframstilling til forskningsformål er foreslått hjemlet i § 1-4.

Til § 1-4 Eksemplarframstilling for forskningsformål

Bestemmelsen er ny og gir hjemmel for at departementet kan gi tillatelse til at undervisnings- og forskningsinstitusjoner kan fremstille eksemplar til forskningsformål, eksempelvis for å dekke spesielle behov innen språkforskning. Vilkåret er at eksemplarframstillingen ikke skal føre til spredning i strid med rettighetshaverens interesser, eller at eksemplarframstillingen på annen måte kan komme i konflikt med rettighetshavers egen utnyttelse av verket.

§ 1-5 Eksemplarfremstilling for utlån

Tittelen er ny. *Første ledd* tilsvarer gjeldende forskrift § 1-6. Den inneholder ingen realitetsendring, men ordlyden er endret ved at det i første punktum presiseres at bestemmelsen kun gjelder eksemplar på papir, som etter gjeldende rett. Bestemmelsen gjelder som før der det er vanskelig å skaffe nytt eksemplar eller dersom originalen er særlig utsatt for skade ved utlån. Den gir bare rett til å fremstille et "begrenset antall" utlånseksemplar.

Andre ledd er nytt og gir anledning til eksemplarfremstilling til utlån (hjemlån) av fysiske kopier av musikk- og filmverk i visse svært begrensede tilfeller. Utlånsadgangen gjelder bare der originalen ikke kan erstattes hvis den blir skadet eller ødelagt. Med "originaleksemplar" menes det eksemplaret som biblioteket har ervervet til sine samlinger. For at vilkåret skal være oppfylt må det være tilnærmet umulig å skaffe et nytt eksemplar i handelen eller direkte fra utgiver, importør eller produsent. Det kan fremstilles eksemplar i andre format enn originaleksemplaret, i form av overføring av analoge verk til CD eller DVD, eksempelvis ved at en LP-plate digitaliseres, lagres og lånes ut på en CD. Det er kun fysiske eksemplar som tillates fremstilt for utlån. En bruker kan ikke få med seg en kopi på medbragt elektronisk utstyr, som PC eller minnepinne. Det vil også være anledning til å fremstille eksemplar i samme format for utlån.

Det er en forutsetning at denne utlånsadgangen ikke skal benyttes av institusjonene til å betjene flere lånere enn det antall innkjøpte originaleksemplar som finnes i samlingen. Dette er for å forhindre eksemplar- og spredningsøkning.

Til § 1-6 Eksemplarfremstilling for kompletteringsformål

Tittelen er ny. Denne bestemmelsen tilsvarer gjeldende forskrift § 1-7 og videreføres uten endringer. Bestemmelsen gjelder komplettering innenfor samme format som originaleksemplaret.

Til § 1-7 Hovedregel for bruk av eksemplar

Tittelen er ny. Bestemmelsen er en omformulering av gjeldende forskrift § 1-3. Som tidligere er hovedregelen at eksemplar fremstilt med hjemmel i reglene om eksemplarfremstilling i dette kapitlet kun kan brukes i vedkommende institusjons egne lokaler. Unntakene er for det første eksemplar som er fremstilt på papir, *jf. bokstav a*. Slik var også reglene etter gjeldende forskrift, *jf. gjeldende § 1-3 første punktum*.

Det er også andre bestemmelser i forskriften som innebærer tillatelse til bruk av fremstilte eksemplar utenfor bibliotekets lokaler. Dette gjelder i *bokstav b* den nye bestemmelsen om adgang til å fremstille fysiske eksemplar til utlån av musikk- og filmverk samt adgang til fjernlån på konkret bestilling til bruk på stedet i en annen institusjon i *bokstav c*.

Til § 1-8 Fjernlån på konkret bestilling

Tittelen er ny. Bestemmelsen bygger på gjeldende andre, tredje og fjerde punktum i § 1-3 med noen mindre endringer. Bestemmelsen gjelder kontrollert fjernlån av eksemplar fremstilt etter regler i dette kapitlet i forskriften, mest praktisk i form av egen-digitalisert materiale. Bestemmelsen gir altså ikke selvstendig hjemmel til å digitalisere

eksemplrar.

Første ledd: fjernlån etter denne bestemmelsen krever en konkret bestilling fra en bruker i bibliotek A. Bibliotek A kontakter bibliotek B som har et lovlig digitalisert eksemplar. Bibliotek B oversender dette til bibliotek A – for eksempel ved e-post eller overføring til dataterminal – som deretter stiller eksemplaret til rådighet for den ene bruker som bestilte eksemplaret. Bruken kan bare skje i bibliotek As lokaler, og kun av den brukeren som bestilte verket. Det kan for visse typer verk tas en papirutskrift til bruker, jf. nedenfor. Det kan ikke lagres et permanent eksemplar hos bibliotek A, som må sørge for at det fjernlånte eksemplaret slettes eller på annen måte tilintetgjøres når bruken er opphørt. Eksemplrar som fjernlånes på denne måten kan ikke gjøres tilgjengelig for allmennheten i bibliotek A med hjemmel i § 16 andre ledd, jf. forslaget nedenfor, siden det ikke utgjør en del av bibliotek As egen samling. Bibliotek A må sørge for rutiner som ivaretar dette.

Etter *andre ledd* kan brukeren ta utskrift av fjernlånt materiale etter reglene om privatbrukskopiering i åndsverkloven § 12. Det vil ikke være anledning til å ta privat, maskinlesbar kopi, eksempelvis på en minnepinne eller på annet medbrakt utstyr.

Til § 1-9 Tilgjengeliggjøring i institusjonens egne lokaler, fotokopiering og papirutskrift

Første ledd: Bestemmelsen er ny, og innfører en adgang for institusjoner omfattet av § 1-1 til å tilgjengeliggjøre åndsverk fra egne samlinger i egne lokaler. Adgangen gjelder for det første verk som de har hjemmel til å digitalisere etter denne forskrift. Åndsverk som er innkjøpt i digital form kan også gjøres tilgjengelig såfremt dette ikke strider mot særskilte avtalevilkår. Bestemmelsen gir ikke selvstendig hjemmel til å digitalisere verk som ønskes tilgjengeliggjort. Verket gjøres tilgjengelig ved terminaler utplassert i institusjonens egne lokaler.

Begrepet "egne lokaler" skal tolkes restriktivt, jf. Ot.prp. nr. 46 (2004-2005). Eksemplrar av åndsverk som er sendt fra en institusjon til en annen etter bestemmelsen om fjernlån er ikke omfattet av bestemmelsen, jf. Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) s. 80.

Tilgjengeliggjøringen kan bare skje innenfor det som naturlig regnes som bibliotekets fysiske lokale. Det vil eksempelvis ikke være anledning til å gjøre tilgjengelig bibliotekets samlinger på terminaler i enhver lesesal rundt om i en undervisningsinstitusjon, kun i de lokalene som etter en alminnelig språklig og faktisk forståelse utgjør institusjonens bibliotek.

Formålet med tilgjengeliggjøringen skal være enkeltpersoners mulighet til egenstudium av åndsverk i samlingene, jf. "forskningsformål eller private studieformål". Som påpekt i Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) s. 80 vil det kunne være unødig byrdefullt for institusjonen å klargjøre motivet til hver enkeltperson som setter seg ved en terminal. Det legges derfor ikke opp til at institusjonen kontrollerer bruken og enkeltpersoners formål ut over det man har kunnet gjøre for det tradisjonelle, fysiske utlån av et åndsverk til bruk i bibliotekets lokaler.

Tilgjengeliggjøringen kan derimot ikke danne basis for regelrett undervisning: et eksempel hvor det ikke lenger er tale om "private studieformål" vil være der elevene benker seg rundt en terminal for å se på diverse digitaliserte kunstverk mens læreren gjennomgår stilarter og lignende.

Tilgjengeliggjøringen her gjelder ikke for pliktavleverte åndsverk, en slik tilgjengeliggjøring kan bare skje til de snevrere formål og i de mottaksinstitusjoner som følger av pliktavleveringsloven, jf. § 1-10 nedenfor.

Andre ledd er en videreføring av gjeldende § 1-9 med noen endringer. Gjeldende forskriftstekst "særskilt forsknings eller studieformål" er erstattet av "enkeltpersoners forskningsformål eller private studieformål", jf. åndsverkloven § 16 andre ledd. I tillegg er begrensningen i gjeldende § 1-9 siste punktum om utskrift til eie av maskinlesbart eksemplar fjernet, jf. nytt tredje ledd.

Tredje ledd er nytt. Brukeren av det tilgjengeliggjorte materiale skal kunne ta en papirutskrift til eie av det åndsverket som er på skjermen etter reglene om kopiering til privat bruk i åndsverkloven § 12.

Det vil være institusjonens ansvar å påse at brukeren ikke kan ta en privat, maskinlesbar (digital) kopi, for eksempel ved kopiering over på en "minnepinne" eller annet elektronisk utstyr som brukeren har med seg. Utskriftsadgangen vil gjelde egendigitaliserte verk samt innkjøpt digitalt materiale dersom særlige avtalevilkår ikke hindrer adgang til utskrift. Også utskrift av informasjon som brukeren finner på Internett, skal skje innenfor rammen av kopiering til privat bruk, jf. åndsverkloven § 12.

Til § 1-10 Pliktavleverte åndsverk

Tittelen og bestemmelsen er ny, med noen elementer videreført fra gjeldende forskrift. Bestemmelsen gjelder eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring av pliktavleverte åndsverk, jf. lov 9. juni 1989 nr. 32 om avleveringsplikt for allment tilgjengelege dokument.

I *bokstav a* presiseres at eksemplarframstilling av pliktavlevert åndsverk fra egen samling for konserverings- og sikringsformål er tillatt dersom vilkårene i § 1-3 første ledd i forskriften her er oppfylt.

I *bokstav b* er gjeldende forskrifts § 1-8 om eksemplarframstilling der mottaksinstitusjon etter pliktavleveringsloven kan fremstille eksemplar som de ikke har i egen samling, utvidet til også å dekke eksemplarframstilling i andre format enn originalen.

I *bokstav c* er det gitt hjemmel til å gjøre pliktavlevert materiale i samlingene tilgjengelig for brukere på terminal i mottaksinstitusjonenes egne lokaler. Denne tilgjengeliggjøringen skal skje innenfor pliktavleveringslovens formål om forskning og dokumentasjon.

Av *andre ledd* går det frem at annen bruk av pliktavlevert materiale skal følge reglene i pliktavleveringsloven og ikke forskriften her.

Til § 1-11 Eksemplarframstilling til bruk for funksjonshemmede

Gjeldende § 1-10 er videreført i ny § 1-11. Tittelen er endret.

Første ledd: I *første punktum* er betegnelsen "utlån" i gjeldende forskrift endret til "bruk" i samsvar med lovendringen i 2005. I samsvar med lovteksten foreslås forskriften utvidet til å gjelde alle personer som på grunn av funksjonshemming ikke kan tilegne seg verket på vanlig måte. Videre presiseres henvisningen til institusjoner som oppregnet i forskriften § 1-1 første ledd. Institusjoner som ikke dekkes av § 1-1 men er godkjent for lydbokproduksjon i dag må søke om ny godkjenning dersom de ønsker å tilby digital distribusjon av lydbøker, jf. andre ledd. Det er videre presisert at retten til eksemplar-

fremstilling også omfatter eksemplarframstilling i andre format enn originalen, dvs. også maskinlesbare (digitale) eksemplar. Utlånsadgangen skal ikke bare omfatte fysiske eksemplar, men også digitale distribusjonsmåter, jf. andre ledd. Det er en forutsetning at brukeren bare skal ha tilgang til lydbokeksempelret i en tidsbegrenset periode, som ved et vanlig fysisk lån. Resten av bestemmelsen er videreført fra gjeldende forskrift.

Andre ledd: Første punktum gjenspeiler lovendringen i 2005. Det vil være den som distribuerer lydboken som har ansvaret for at riktig brukergruppe har adgang til nettverket eller står som mottaker av e-posten. Det vil også være den som distribuerer lydboken som innehar ansvaret for at eksemplaret ikke blir permanent lagret hos bruker, men tilbakeført, slettet eller tilintetgjort når låneperioden er over, jf. *andre punktum*. Det finnes i dag ulike tekniske løsninger for å sikre at adgangen til eksemplaret faktisk blir tidsbegrenset. Det vil være opp til den som produserer og distribuerer lydboken å velge en løsning som ivaretar bestemmelsens forutsetninger.

Henvisningen til at § 1-2 ikke skal gjelde er fjernet. Det er nå særskilt angitt i § 1-11 første ledd at retten til eksemplarframstilling også omfatter eksemplar i andre format enn originaleksempelret.

Tredje ledd: Det er tatt inn et nytt *siste punktum* om at bestemmelsen ikke gjelder ervervsmessig bruk. For institusjoner som nevnt i § 1-1 første ledd fremgår dette også direkte av ordlyden i § 1-1. Vilåret er knyttet til aktiviteten til den som produserer lydboken, ikke til den enkelte funksjonshemmede bruker. De organisasjoner og bibliotek som tar initiativ til og står ansvarlig for produksjon og distribusjon av lydbøker kan ikke ha ervervsmessig formål med sin virksomhet. Dette er likevel ikke til hinder for at en institusjon setter ut eksemplarframstillingsarbeidet eller tilpasningen til en underleverandør som driver ervervsmessig virksomhet, jf. Ot.prp. nr. 46 (2004-2005).

Som påpekt i Ot.prp. nr. 46 (2004-2005) vil kravet om at bruken skal være vederlagsfri for den funksjonshemmede, jf. første ledd, innebære at produksjonskostnadene ikke kan dekkes inn hos brukergruppen. Vederlaget til opphavsmannen utredes av staten.

Til §§ 1-12 og 1-13

Paragraf 1-12 er en videreføring av gjeldende § 1-11, med ny tittel. Paragraf 1-13 er en videreføring av gjeldende § 1-12 med ny tittel.

Til §§ 2-2 og 2-3 med tilhørende avsnittoverskrift

Som en følge av lovendringene i 2005, er henvisningene til åndsverkloven § 13 endret til § 13b.

Til § 3-6

Bestemmelsen endres som følge av lovendringen, jf. pkt. 4. Paragraf 3-6 tredje ledd første og andre punktum oppheves, og siste punktum inntas som nytt siste punktum i andre ledd. På grunn av flyttingen foreslås ordlyden i siste punktum endret noe. Det er ikke tilsiktet realitetsendring. Fjerde ledd blir tredje ledd.

Til § 4-1 med tilhørende avsnittoverskrift

Som en følge av endringene i åndsverkloven § 30 i 2005, er henvisningen til denne bestemmelsen fjernet. De øvrige henvisningene til åndsverklovens bestemmelser om tvangslisens er også oppdatert i tråd med lovendringene i 2005.

Til § 4-9

Av *nytt andre ledd* fremgår at nemnda er bundet av sin avgjørelse når alle nemndas medlemmer har underskrevet den. Dette viderefører gjeldende retts henvisning til tvistemålsloven § 155 (om at retten er bundet av sin avgjørelse når dommen er avlest eller, hvis den ikke avleses, når den er underskrevet).

Til § 4-10 andre ledd

Henvisningsendringene er en konsekvens av at den nye tvisteloven³ trer i kraft 1. januar 2008. Det er ikke tilsiktet realitetsendringer (utover det som følger av at aktuelle regler i den nye tvisteloven til en viss grad skiller seg fra tilsvarende regler i tvistemålsloven).

(I stedet for en henvisning til tvisteloven § 19-9 (1) og (2) første punktum, er det inntatt et nytt andre ledd i forskriften § 4-9.)

Etter tvisteloven § 19-9 (1) må begjæring om tilleggsavgjørelse fremsettes innen ankefristen. Siden nemndas avgjørelser ikke kan ankes, presiseres i *nytt siste punktum* at begjæring må fremsettes innen to uker (samme frist som etter tvistemålsloven § 160, jf. § 157).

Til § 4-13 med tilhørende avsnittoverskrift

Som en følge av endringene i åndsverkloven § 30 i 2005, er det tatt inn en henvisning til denne bestemmelsen. De øvrige henvisningene til åndsverklovens bestemmelser om avtalelisens er også oppdatert i tråd med lovendringene i 2005.

Til § 4-15

Paragrafen inneholder bestemmelser om oppnevning og sammensetning av nemnd etter åndsverkloven § 53b.

Det følger av *første punktum* at Kultur- og kirkedepartementet oppnevner nemnda til å behandle tvister som nevnt i åndsverkloven § 53b andre ledd, dvs. tvister om bruk etter nærmere angitte bestemmelser i åndsverkloven 2. kapittel når tekniske beskyttelses-systemer er anvendt. Bakgrunnen er at slike systemer kan innebære begrensninger i adgangen til rettmessig bruk. Det er tvister som kan oppstå i dette spenningsfeltet nemnda skal behandle.

Av *andre punktum* fremgår at nemnda skal bestå av en leder og to andre medlemmer oppnevnt for fire år av gangen. Når det tales om nemndas medlemmer, er altså lederen også inkludert.

Nemndas leder skal være jurist og oppnevnes på nøytralt grunnlag, jf. *tredje punktum*. At lederen skal oppnevnes på nøytralt grunnlag, innebærer at denne verken skal ha bindinger til rettighetshaver- eller brukersiden. Derimot skal de øvrige medlemmene komme fra henholdsvis rettighetshaver- og brukersiden, jf. *fjerde punktum*. For at de

³ Lov 17. juni 2005 nr. 90

avveininger som tas skal være tilstrekkelig forankret i regelverket, skal alle medlemmene ha teknisk kompetanse og innsikt i rettighetsspørsmål, jf. *femte punktum*.

Alle medlemmene skal ha sine personlige varamedlemmer som er oppnevnt på samme grunnlag som dem selv, jf. *sjette punktum*.

Til § 4-16

Paragrafen omhandler nemndas kompetanse.

Nemnda skal behandle tvister vedrørende bruk iht. åndsverkloven §§ 13a, 15, 16, 17, 17a, 21, 26-28 og 31 når effektive tekniske beskyttelsessystemer er anvendt, jf. *første ledd første punktum*. Nemnda skal også behandle tvister som involverer utenlandske rettighetshavere, så lenge bruken skjer i Norge.

Nemnda har ikke kompetanse til å behandle saker vedrørende såkalte på forespørsel-tjenester, altså hvor verket overføres på avtalte vilkår slik at bruker selv kan velge tid og sted for tilgang til det, jf. *andre punktum*. I disse tilfellene er det avtalen som avgjør hvilken bruk som kan finne sted. Saker vedrørende andre direktekoblede tjenester kan imidlertid bringes inn for nemnda.

En direktekoblet tjeneste er en tjeneste som tilbys over nett. Tvister vedrørende direktekoblede tjenester i form av overføringer som skjer på et bestemt tidspunkt ("streaming"), kan således nemnda behandle. Tvister vedrørende direktekoblede tjenester i form av overføringer hvor den enkelte selv kan velge tidspunkt for tilgangen (på forespørsel), kan nemnda ikke behandle.

Nemnda skal heller ikke behandle tvister vedrørende datamaskinprogram, jf. *tredje punktum*. Forholdet mellom teknisk beskyttelse anvendt på datamaskinprogram og rettmessig bruk av programmet, reguleres i åndsverkloven § 53c, jf. §§ 39h og 39i.

Om vilkårene for nemndsbehandling ikke er til stede, skal saken avvises, jf. *andre ledd*. Saker som nevnt i første ledd andre og tredje punktum skal avvises. En sak skal også avvises om andre forhold medfører at vilkårene for nemndsbehandling ikke er til stede.

Til § 4-17

Paragrafen tar for seg ulike forutsetninger for nemndsbehandling, og har sin bakgrunn i at frivillige løsninger er det primære, nemndsbehandling det sekundære.

Utgangspunktet er at rettighetshaver, gjennom frivillige tiltak, selv skal sørge for at rettmessig bruk muliggjøres, jf. *første ledd*. Frivillige tiltak kan også bestå i forhandlinger med de berettigede om aktuell bruk. Om frivillige tiltak ikke kommer i stand på annen måte, skal det alltid søkes inngått reelle forhandlinger før sak bringes inn for nemnda.

Nemndsbehandling blir altså først aktuelt om friville tiltak ikke medfører adgang til rettmessig bruk. Om slik adgang ikke gis innen rimelig tid, kan bruker bringe saken inn for nemnda, jf. *andre ledd første punktum*. Bruksadgang må begjæres overfor rettighetshaver før begjæring rettes til nemnda, jf. *andre punktum*.

Til § 4-18

Paragrafen angir hva nemnda kan fatte vedtak om.

For det første kan nemnda fatte vedtak som pålegger rettighethaver å gi adgang til bruk iht. aktuell avgrensingsbestemmelse, jf. *første ledd første punktum*. Vedtaket kan f.eks. pålegge rettighetshaver å utlevere verktøy eller informasjon som gir adgang til berettiget bruk. Vurderingsnormen fremgår av *andre punktum*: Adgangen skal være tilstrekkelig til at formålet med den aktuelle avgrensingsbestemmelse oppfylles, samtidig som rettighetshavers legitime krav på vern ivaretas.

Av *andre ledd første punktum* fremgår at nemnda også kan bestemme at dersom rettighetshaver ikke etterkommer nemndas vedtak innen en gitt frist, kan bruker selv omgå det tekniske beskyttelsessystemet for å få adgang til bruk i tråd med det som er bestemt i vedtaket⁴. At omgåelse i tråd med slikt vedtak verken kan være straff- eller erstatningsbetingende, fremgår av *andre punktum*.

Til § 4-19

Paragrafen omhandler saksbehandling og saksomkostning.

Forhandlingene i nemnda administreres av nemndas leder, jf. *første ledd første punktum*. Alle medlemmene skal delta i avgjørelsen, og i tilfelle av uenighet, treffes avgjørelsen med stemmeflerhet, jf. *andre og tredje punktum*.

Utgiftene til nemndas virksomhet bæres for hver enkelt saks vedkommende av partene etter nærmere bestemmelse av nemnda, jf. *andre ledd første punktum*. I saker for nemnd etter åndsverkloven § 35 første ledd har det gjerne vært slik at likefordeling av kostnadene mellom partene har vært det naturlige. I saker for nemnd etter åndsverkloven § 35 andre ledd er bildet mer nyansert, men også her har likefordeling vært hovedregelen. Om andre hensyn skulle gjøre seg gjeldende ved behandling av saker for nemnd etter åndsverkloven § 53b (forskriften §§ 4-15 flg.), kan nemnda bestemme at fordelingen skal skje på annen måte.

Når særlige grunner taler for det, kan nemnda bestemme at utgiftene skal bæres av staten, jf. *andre punktum*.

Til § 4-20

Også denne paragrafen omhandler saksbehandlingen i nemnda.

For saksbehandlingen gjelder reglene i forvaltningsloven tilsvarende, jf. *første ledd første punktum*, likevel slik at bestemmelsene om klage og omgjøring ikke gjelder, jf. *andre punktum*. Nemndas vedtak er bindende for sakens parter, likevel slik at vedtakets gyldighet kan prøves for domstolene.

Nemndas vedtak føres inn i protokoll, jf. *andre ledd første punktum*. Om nemnda forsøker mekling og forlik kommer i stand, skal også forliket føres inn i protokollen, jf. *andre og tredje punktum*.

Til § 5-1

I *første ledd* er rådets navn endret fra "Det sakkyndige råd for åndsverker" til "Det sakkyndige råd for åndsverk". Rådets medlemmer skal være personlig oppnevnte og

⁴ I høringsutkastet ble det i stedet for "vedtaket" vist til "den aktuelle avgrensingsbestemmelse". Etter at nemnda har fattet sitt vedtak er det imidlertid vedtaket som vil angi grensene for den lovlige bruk, ikke avgrensingsbestemmelsen. Endringen er foretatt for å klargjøre dette forhold.

representere opphavsmenn, erverv knyttet til utnyttelse av åndsverk og brukersiden. Representantene må ha forståelse for den åndelige produksjons egenart og virkemidler. Den enkelte representant skal anses som ekspert innen sin uttrykksform eller gruppe. Rådets leder og nestleder skal være jurister.

Andre ledd er foreslått endret slik at kravet om samtykke fra departementet for å innkalle en sakkyndig er fjernet. Hensikten med endringen er å legge til rette for en mer effektiv saksbehandling i rådet. Bakgrunnen er at den foreslåtte reduksjonen i antall rådsmedlemmer kan føre til et større behov for bruk av sakkyndige i den enkelte sak.

Til § 5-2

Bestemmelsen tilsvarende gjeldende forskrift § 5-4. Gjeldende forskrift § 5-2 og § 5-3 er foreslått fjernet. Høringsforslaget innebærer en reduksjon av antallet medlemmer i rådet. Rådet bestod ved forrige periode av 20 representanter, inklusiv leder og nestleder. Rådet bør imidlertid kunne fungere tilfredsstillende med mellom 8-10 medlemmer. Reduksjonen legger til rette for en effektiv behandling og større aktivitet fra det enkelte medlem. Videre vil kostnadene for uttalelser reduseres sammenliknet med dagens behandling av et samlet råd. En slik reduksjon i antall medlemmer tilsier at man fjerner rådets inndeling i tre avdelinger og utvalget som skal forberede saker for rådet. Et mindre råd vil ikke ha samme behov for forberedelse, utvelgelse og fordeling av saker i tre avdelinger. Kultur- og kirkedepartementet legger til grunn at bredden i rådets kompetanse og kvaliteten i rådets uttalelser vil kunne opprettholdes. En fjerning av utvalget og avdelinger medfører også endringer i forskriften §§ 5-4, 5-5 og 5-6.

Henvisningen i *første ledd* er endret til en henvisning til ny § 5-4.

Henvisningen i *andre ledd* til gjeldende forskrifts § 5-3 er fjernet siden bestemmelsen om saksbehandlingen i rådet er foreslått opphevet.

Til § 5-3

Bestemmelsen tilsvarende gjeldende forskrift § 5-5. Gjeldende første ledd om saksbehandling i fellesmøte, avdeling og utvalg er foreslått fjernet. Nytt *første ledd* tilsvarende gjeldende andre ledd. Denne endringen har ført til foreslåtte justering i nytt første ledd hvor "av denne art" er erstattet med "i rettsspørsmål vedkommende åndsverkloven etter anmodning av en domstol.". Forslaget innebærer ingen realitetsendring.

Til § 5-4

Bestemmelsen tilsvarende gjeldende forskrift § 5-6. Etter gjeldende rett skal voldgiftsdomstolen bestå av leder, nestleder og tre rådsmedlemmer. Antallet voldgiftsdommere bør bestemmes etter en avveining av forholdet mellom kostnads- og effektivitetshensyn på den ene side, og hensynet til et materielt riktig domsresultat på den annen side. En reduksjon i antallet voldgiftsdommere vil redusere utgiftene ved bruk av ordningen, noe som igjen bør legge til rette for flere voldgiftsoppgaver til rådet. Bruk av en eller tre voldgiftsdommere er mest utbredt. Hovedreglen etter lov om voldgift 14. mai 2004 nr. 25 er at voldgiftsretten skal bestå av tre voldgiftsdommere dersom ikke annet er avtalt. Sett i lys av reduksjonen av antallet rådsmedlemmer og for å redusere utgiftene knyttet til bruk av voldgift, foreslås første ledd annet punktum endret slik at antallet

voldgiftsdommere reduseres fra fem til tre.

Det foreslås at voldgiftsdomstolen skal bestå av leder eller nestleder samt to av rådets medlemmer. Det er videre tatt inn en endring i utvelgelsen av voldgiftsdommerne blant rådets medlemmer slik at disse oppnevnes av partene i fellesskap. Hensikten er å legge til rette for størst mulig grad av utpartiskhet blant voldgiftsdommerne. Det er tatt inn et nytt siste punktum om at partene skal oppnevne én voldgiftsdommer hver blant rådets medlemmer dersom de ikke blir enige om å oppnevne to i fellesskap. Hvorvidt leder eller nestleder skal sitte i voldgiftsretten, bør avgjøres dem i mellom.

Tredje ledd er foreslått endret i tråd med første ledd, slik at det er først når både lederen og nestlederen er inhabile at det vil være nødvendig å oppnevne en annen jurist.

Til § 5-5

Bestemmelsen tilsvarende gjeldende forskrift § 5-7.

Til § 5-6

Bestemmelsen tilsvarende gjeldende forskrift § 5-8.

9. Tiltråding

Kultur- og kirke departementet

tilrår:

Forskrift om endringer i forskrift 21. desember 2001 til åndsverkloven (lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v.) fastsettes i samsvar med vedlagte forslag.